

Abajur pentru o bibliotecă

Editura *Lumen* din Iași a scos de sub tipar volumul doi al *Enciclopediei curiozităților* (2019), alcătuit de dr. Ion Valer Xenofontov. Cartea beneficiază de o prezentare generoasă, semnată de poetul, criticul literar, traducătorul și redactorul Tudor Palladi. Printre altele, prefațatorul volumului remarcă: „Curiozitatea este cetatea forte care poate fi cercetată numai de cel curios, mereu însetat de tainele ascunse ale lecturilor, faptelor, gândurilor și trăirilor individuale și colective, istorice și gnostice la toate anotimpurile inimii și conștiinței umane și universale”. Volumul este compartimentat în nouă capitole, în care sunt expuse câte zece curiozități referitoare la personalitățile din trecut sau din ziua de astăzi, localități, obiective de cult și istorice, evenimente etc.

În capitolul „Lăcașuri sfinte. Zece curiozități despre...” au fost evidențiate câte zece momente distincte, privind Biserica Apostolică Armeană „Adormirea Maicii Domnului” din Chișinău, Biserica Romano-catolică „Adormirea Maicii Domnului” din Orhei și Catedrala „Sfântul Dumitru” din același oraș. În compartimentul „Personalități”, autorul a evidențiat zece mari personalități și a depistat la fiecare câte zece lucruri (întâmplări, cazuri) mai deosebite. Este vorba de academicienii Alexandru Ciubotaru, Vitalie Postolati, Valeriu Rudic și compozitorul-academician Eugen Doga. Tot aici au fost incluși sportivi de performanță: Nicolae Juravschi și Dumitru Tiron. Urmează câte zece curiozități, depistate de autor la enciclopedistul Nicolae Milescu Spătaru, scriitorul rus Nicolai Gogol, poetul Alexei Mateevici și – respectiv – Ștefan cel Mare și Sfânt. În plus, autorul a inclus un studiu, intitulat „Personalități originare din spațiul actual al Republicii Moldova”.

Autorul a continuat cu prezentarea a câte zece curiozități referitoare la câteva localități din Republica Moldova: satul Chircăiești, raionul Căușeni, satul Talmază, raionul Ștefan-Vodă și orașul Orhei (în colaborare cu istoricul Vadim Macaru). „Imagologie etnică” este titlul următorului capitol, în care se prezintă câte zece curiozități despre etnicii germani din România, Festivalul republican al etniilor, istorie și

cultura găgăuzilor. Urmează prezentarea a câte zece curiozități ce se referă la Universitatea de Stat din Moldova, Liceul-internat republican de profil sportiv și Școala primară „Prometeu-junior” și Liceul de Creativitate și Inventică „Prometeu-Prim”. Expunerea continuă cu câte zece curiozități referitoare la spațiu și memorie. Autorul s-a referit la curiozitățile Casei Olimpice din Chișinău, la trăsăturile distincte ale Cetății Făgărașului, la memoria militarilor moldoveni ce au luptat în Afganistan, locuitori ai satului Antonești, raionul Ștefan-Vodă și la memoria tragică, expusă în scrisorile locuitorilor din Moldova sovietică, adresate lui Iosif Stalin. Se mai prezintă zece curiozități ce se referă a Muzeul privat al familiei Juravschi, la străzile armenesti din Chișinău și la vila lui Mihail Karcevski. Cartea mai cuprinde momente distincte referitoare la execuția cuplului Ceaușescu, la Primul Război Mondial, la catastrofa de la Cernobil și la Baza de odihnă „Știința” de pe malul Mării Negre. La sfârșitul monografiei este indicată Bibliografia folosită de autor la redactarea *Enciclopediei*, precum și Indicii de nume și geografic.

Orice subiect abordat și expus de autor este însoțit de imagini, de cele mai multe ori realizate de autor, altele – preluate din diverse arhive. Cartea este interesantă, Ion Valer Xenofontov scoate la iveală fapte noi, necunoscute sau puțin cunoscute publicului larg de cititori. Enciclopedia este de un real folos tuturor cititorilor curioși, dornici să afle lucruri noi, necunoscute. Subliniem caracterul original al lucrării, utilitatea neîndoielnică a acestui volum dens de cunoștințe noi despre oameni, locuri, evenimente din trecut și din prezent.

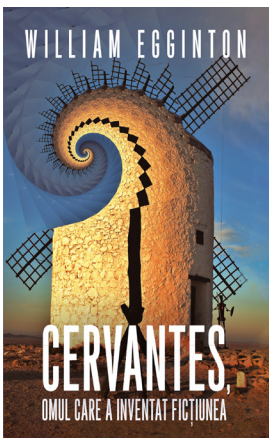
Anatol PETRENCU

Cu ediția a III-a, revăzută și adăugită, a studiului *O istorie secretă a literaturii române* (București: Tracus Arte, 2019; prima ediție, în 2007), criticul și istoricul literar de la Timișoara, profesorul Cornel Ungureanu, își validează cu asupra de măsură importanța îndemnului de a atrage cititorul actual, răsfățat de TV și computer, spre literatură prin perspective noi de lectură, inclusiv în ceea ce privește trecutul ei istoric. Cartea s-a bucurat de atenție, repetând succesul celor anterioare despre „geografia literaturii” (2002, 2003, 2005). Ea oferă o versiune alternativă de istorie care își colectează „secretele” din ceea ce a rămas în spatele istoriilor oficiale imediate, adică a celor care și-au selectat valorile în funcție de contextul istoric, politic, social al timpului. Tabuizări pe criterii politice au existat în toate epocile. De exemplu, schimbările regilor

și guvernelor din România modernă aveau drept consecință interdicția unor teme incomode sau a operelor scriitorilor din tabăra rivală. Ocul-tările din perioada postbelică au încărcat arhivele securității. Dosarele ascunse de temerara instituție ascund o adevărată istorie a vieții literare postbelice: convorbiri înregistrate, scrisori citite, informatori divulgând intențiile colegilor etc. Prin câștigarea excluderilor din toate timpurile s-a adunat de o istorie interesantă și curioasă („ceva mai zglobie”), și necesară pentru cine își dorește o viziune mai complexă. În funcție de documentele disponibile, descoperirea „secretelor” pornește cu „începuturile” aurorale ale literaturii române, de la balada *Meșterul Manole* și *Scrisoarea lui Neacșu* de exemplu, și ajunge până la Anișoara Odeanu și Savatie Baștovoii.

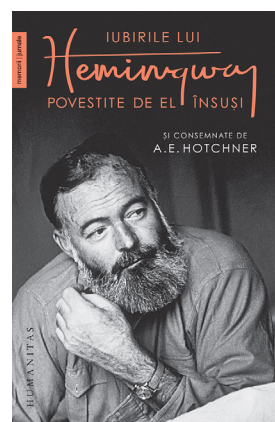
Importante sunt criteriile de selecție, geografic și politic, a aspectelor abordate, dictate cumva de imperativul înnoirii istoriografiei românești. *Geopolitica* este considerată de domnul profesor o știință aliată istoricului literar atunci când acesta își propune recuperarea literaturii periferiilor cu frontierele mereu oscilând, a scriitorilor minimalizați, a cărților, direcțiilor culturale etc. – validabile azi – de care centrul politic (de la București sau Iași) s-a desolidarizat de-a lungul istoriei. Avem deci o privire care cuprinde geografic Mitteleuropa (sau Europa centrală), Balcanii, Banatul, Moldova, Ardealul, Basarabia „migrațiilor”, care sunt și vor rămâne „întinderi hașurate” de scriitorii literaturii române.

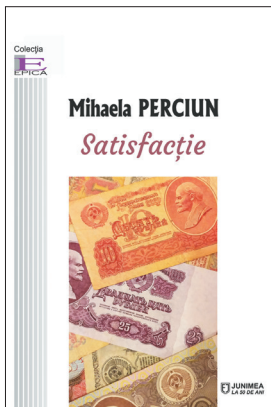
William Egginton, profesor de la John Hopkins University, semnează un superb studiu despre Cervantes, mai exact despre arta de povestitor a scriitorului spaniol, intitulat *Cervantes, omul care a inventat ficțiunea* (RAO, 2019). Trebuie spus că, în ultimul timp, se poate observa o tendință pronunțată în cercetarea umanistă de a menaja cititorii printr-un limbaj mai antrenant, mai propriu literaturii, mai exact, romanului de aventuri sau polițist. Doldora de idei teoretice și scheme demonstrative, autorii își doresc studiului lor o expresie structurată astfel încât să cucerească un auditoriu mai vast decât cel profesionist, din domeniu. Pentru aceasta dispun de un arsenal întreg de tehnici și strategii narative, uzitând de montaj, anticipare, contrapunct, gradație, suspans și altele obișnuite în povestire. O astfel de carte este cea a lui William Egginton. Ipoteza pe care își construiește eșafodajul teoretic este că Cervantes poate fi considerat autorul primului roman modern și cu asta inventatorul *ficțiunii* în sensul propriu al cuvântului de astăzi,

adică de gen distinct față de binomul aristotelic *istorie* (știința care studiază datele întâmplare în realitate) și *poezie* (arta de a evoca în versuri fapte ce s-ar fi putut întâmpla, dar nu s-au petrecut niciodată cu adevărat), care conturează universuri individuale posibile datorate subiectivității umane. Aceste universuri sunt adevărate pentru că transmit un adevăr semnificativ în plan personal. Romanul *Don Qujote* creează realități de o ordine diferită, oferind variante de interpretare asupra războiului sau a iubirii de exemplu: cea a cavalerului cărturar doldora de scenarii de-a gata însușite din romanele cavalești ale timpului și cea a scutierului practic, materialist, pacifist și prieten loial. Efectul este obținut de povestitor prin două registre de voci narrative: una cu focalizare exterioară obiectivă și alta, interioară, a individului. Pentru demonstrația sa, Egginton face excursii în evoluția altor forme de artă, în pictură și teatru, convingându-și cititorul că trecerea la paradigma modernă a fost condiționată de o modificare de perspectivă, de la cea cosmică, în care individul făcea parte dintr-o ordine superioară divină și se comporta în funcție de aceasta, la cea subiectivă umană. Și asta fără a o anula pe prima. Tehnica a permis conturarea tridimensională a lumilor care ne-au devenit mai apropiate și personajelor mai umanizate, pe care le empatizăm și le înțelegem. Totodată, Egginton face din Cervantes un personaj de roman care ni se înfățișează viu cu strădania și suferințe, biruindu-și frustrările căpătate din experiența eșecurilor sale multiple ca student literat, brav luptător cu otomanii, nobil pur-sânge, cetățean ale cărui sacrificii pentru Cetate nu au fost răsplătite de guvern etc. și scufundându-le în materia ficțiunilor sale, adică în lumile lui imaginare și posibile.

Iubirile lui Hemingway povestite de el însuși și consemnate de A. E. Hotchner (Humanitas, 2019) este o carte captivantă pentru cei pasionați de personalitatea scriitorului american, dar și de genul mărturiilor menite să lumineze aspecte rămase în spatele operei. După o colaborare și o prietenie strânsă de 13 ani cu celebrul scriitor, A. E. Hotchner (editor, romancier, scenarist) a avut toate datele pentru a lăsa o carte-biografie despre el, intitulată *Papa Hemingway* (1966). Aceasta dezvăluie personalitatea frapantă a lui Ernest Hemingway, oscilând între melancolie și explozii de energie de aventurier, călător și vizitator neostoit al spectacolelor de coridă. De data aceasta, Hotchner și-a dorit scoase în evidență relațiile scriitorului cu femeile sale. Nu pentru a

atrage curiozități de reviste bulevardiere, ci pentru a-i crea portretul delicat al sufletului torturat de regrete, conștientizarea greșelilor, culpabilizarea faptului de a iubi două femei în același timp. Interesant e că Hemingway i s-a confesat lui Hotchner în ideea de a nu face un secret din ceea ce îi spune, dimpotrivă. A fost o modalitate și o cale de a transmite o învățătură existențială, mai exact o avertizare pentru ceilalți care ar fi bine să fie atenți la arcele sortii atunci când aceasta le scoate în cale pe cea/cel care va fi singura mare iubire a vieții lor.

Romanul Mihaelei Perciun *Satisfacție* (Junimea, 2020) este reprezentativ pentru arta romanescă a autoarei. Subiectul vine dintr-o colecție cu predilecțiile a ei pentru reprezentările formelor pe care le-a luat umanitatea ieșită din grila totalitarismului comunist. Personajele care populează cartea sunt rezultate ale experimentelor Puterii asupra materialului uman. Umanoidul ieșit dintr-o societate ale cărei valori sunt funcțiile în stat și aprecierea inșilor sus-puși ierarhic nu poate simți satisfacție decât dacă poate accede la ele. Cu o precizie științifică de laborator, scriitoarea cu licență în biologie analizează stimulii exteriori și consecințele lor asupra instinctelor nomenclaturistului din vastul sistem al aparatului comunist. Reghina Ivanovna, în copilărie „broască” respinsă de toți, la maturitate, președinte de raion, funcție la care a ajuns servind, lingușind, făcând denunțuri pe colegii săi, are aceleași așteptări de la cei care o înconjoară. Satisfacțiile ei sunt condiționate de pregătirea celor din anturaj de a o servi și linguși. Insatisfacțiile, respectiv, sunt generate de comportamente care depășesc cadrul valorilor ei. Pentru conturarea ficțiunii și a personajelor ei, narațiunea Mihaelei Perciun se desfășoară în cel puțin două registre. Pe de o parte, aceasta se pliază pe fibra nervoasă a personajului său maladiv, producând reprezentări în detalii ale patimilor, urii, agresivității, dar și ale nebuloaselor erotice. Pe de altă parte, naratorul obiectiv fixează din exteriorul evenimentelor, minuțios și metodic, datele abaterilor morale, sociale etc. într-un registru al examenului clinic.

Titlul îndemnând *Către frumusețe* (Humanitas fiction, 2020) al romanului scriitorului născut la Paris, David Foenkinos, poate fi înțeles ca atare. Subiectul reprezentând drama câtorva personaje care, în virtutea unor circumstanțe sociale, au lunecat în hăul depresiei de unde au putut să se scoată grație artei vrea să valideze artistic anume acest

adevăr. Romanul însă nu are simplitatea unui gnom, lucrurile par mai încurcate. Cititorului este mai întâi cucerit cu un personaj enigmatic și ciudat, un supraveghetor de sală în muzeul Orsay din Paris privind ore în șir și vorbind cu portretul lui Jeanne Hébuterne pictat de Amedeo Modigliani, care se dovedește că e, de facto, un profesor al Academiei de Bele-Arte din Lyon cu un doctorat pe arta lui Modigliani, dispărut subit de acasă. Dezlegat, firul narațiunii duce către un alt personaj cu un rol mai important, dar și cu un contur artistic mai pregnant, Camille Perrotin. Cu toate că are un traseu de viață aproape anodină, fata de 18 ani, posesoare a unui talent pictural de geniu, este expresia artistică modernă a (auto)sacrificiului în numele frumosului. Actul ei de sinucidere are semnificația ștergerii urmelor brutalității, perisabilului și distructivului lăsând loc manifestării regale a frumuseții. Poate că unii vor găsi similitudini de sens între subiectul romanului și arta poetică a lui Modigliani.

Aliona GRATI

